

АНОТАЦІЯ

Каратиш С. П. Трансформація державного управління розвитком загальної середньої освіти в інформаційному суспільстві. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» (галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»). – Полтавський державний аграрний університет Міністерства освіти і науки України, Полтава, 2022.

У дисертаційній роботі виконане актуальне науково-прикладне завдання обґрунтування напрямів трансформації державного управління розвитком загальної середньої освіти в інформаційному суспільстві шляхом розроблення сукупності заходів, спрямованих на посилення усіх видів їх автономії з врахуванням причинно-наслідкових зв'язків в системі державного управління загальною середньою освітою України.

Здійснено періодизацію становлення системи державного управління розвитком загальної середньої освіти в Україні на основі використання ретроспективного аналізу, що дозволило виділити п'ять основних історичних етапів: *інституціональний*, пов'язаний з формуванням системи освіти як соціального інституту; формування *світсько-церковної системи освіти* (до другої половини XVIII ст.); *державне регулювання системи освіти* (до початку XX ст.); *державна система освіти* (до кінця XX ст.); *державно-приватна система освіти* (по теперішній час). Це дало можливість виявити принципові зміни розвитку державного управління освітою в кожному з досліджуваних періодів; сформулювати уявлення про розвиток системи державного управління освітою, виходячи з ролі держави, як гаранта виконання освітою її місії – формування інтелектуального капіталу нації; окреслити найважливіші тенденції і проблеми державного управління освітою.

Систематизовано ключові проблеми державного управління розвитком

загальної середньої освіти в інформаційному суспільстві на основі використання двох критеріїв – *інтереси стейкхолдерів* і *умови навчання* дозволила виокремити: *проблеми*: дітей, учителів, батьків, роботодавців, громадськості, місцевої влади, держави; *проблеми*: в умовах реформи, в умовах карантину, в сільській місцевості, в умовах змішаного навчання. Доведено, що вагомою проблемою управління системою середньої освіти на базовому рівні є недостатній розвиток управлінської спроможності для децентралізованого надання відповідних послуг. Ключовими проблемами управління загальною середньою освітою в умовах інформатизації суспільства залишаються: часові люфти у законодавчих та підзаконних актах щодо розвитку інформаційного суспільства (штатні розписи, зміни типу закладу освіти, електронний документообіг та інше); низький рівень впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій мережевої взаємодії через невідповідне забезпечення інституційно-правової, організаційно-адміністративної, техніко-технологічної сумісності та взаємодії між органами управління різних рівнів; відсутність доступу до мережі Інтернет у сільській місцевості; обмеженість доступу до якісної онлайн-освіти окремих категорій населення; недосконалість механізмів залучення до управління освітою та її оновлення інститутів громадянського суспільства, піклувальних рад; відсутність Концепції громадсько-публічного управління галуззю освіти; невідповідність стану профільної підготовки випускників закладів освіти фаховим ЗВО; слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування в освіту.

На підставі аналізу підходів до тлумачення таких термінів, як: «державна політика», «державна політика в галузі освіти», «освітня політика», «державне управління освітою» уточнено зміст поняття «державне управління розвитком загальної середньої освіти в інформаційному суспільстві», яке ідентифікується як сукупність заходів владно-розпорядчого характеру, спрямованих на забезпечення внутрішніх перетворень системи освіти – зміни її змісту, форм і принципів організації з метою досягнення більш високого

рівня її упорядкування, досягнення якості, необхідної для формування сервіс-орієнтованої освітньої політики на основі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Виокремлено принципи державної політики у сфері освіти відповідно до Закону України «Про освіту», які кращим чином забезпечують розвиток системи освіти в інформаційному середовищі: прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень; відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладами освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством; інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти; демократизм; державно-громадське партнерство; інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір; доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою та інші.

Виявлено стан нормативно-правового забезпечення державного управління розвитком загальної середньої освіти в Україні та внесені пропозиції щодо його удосконалення, зокрема, обґрунтовано доцільність внесення доповнень до нормативно-правової бази з питань: здійснення управлінських процесів під час дистанційного та змішаного навчання; забезпечення профільної освіти у закладах загальної середньої освіти; визначення ліцензованих закладів та платформ з надання послуг підвищення кваліфікації керівників (управлінців); створення інформаційно-освітнього середовища; формування національної стратегії розвитку освіти та положень щодо діяльності регіональних органів влади в системі освіти. У процесі систематизації таких нормативних документів, як: міжнародні конвенції, декларації; закони України; Укази президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; накази МОН України; міждержавні та міжвідомчі нормативно-правові документи; внутрішні норми та правила закладів загальної середньої освіти здійснено моніторинг їх виконання окремими Департаментами та управліннями/відділами освіти,

закладів загальної середньої освіти та з'ясовано недоліки нормативно-правового забезпечення.

Оскільки подальша трансформація державного управління освітою в умовах розвитку інформаційного суспільства має стосуватися удосконалення нормативно-правових засад ІКТ-супроводу державного управління; впровадження електронного документообігу в структурах галузі освіти та створення спеціалізованої інформаційної мережі всередині системи; забезпечення захисту інформації, електронного підпису; ліквідації цифрової нерівності, в роботі обґрунтовується формування єдиного освітнього інформаційно-комунікаційного середовища.

Розроблено методичні основи реалізації концепції профільної освіти при формуванні управлінських компетентностей учнів, які відрізняються визнанням пріоритетності використання математичного інструментарію при набутті учнями функціональних навичок управління в інформаційному середовищі, що знайшло відображення у авторській апробованій Навчальній програмі «Менеджмент та математика» для здобувачів освіти 15-18 років.

У розроблених пропозиціях щодо виявлення можливих наслідків реалізації альтернативних державно-управлінських рішень, спрямованих на розвиток загальної середньої освіти визначено, що чинне місце у переліку профільних дисциплін мають займати дисципліни управлінського профілю; уточнено зміст управлінського коучингу, як ефективною технології науково-методичного супроводу; запропонована ментальна карта можливих видів консалтингових послуг в управлінській діяльності галузі освіти за 8 векторами: загальне управління, адміністрування, фінансове управління, управління кадрами, маркетинг, якість освітніх послуг, інформаційна технологія, спеціальні послуги.

Пошук оптимального поєднання різних форм участі держави в управлінні розвитком системи освіти дозволив обґрунтувати концептуальний підхід до удосконалення моделі державно-громадського управління системою загальної середньої освіти в інформаційному суспільстві, яка передбачає

взаємодію учасників освітнього процесу з урахуванням характерних особливостей окремих груп стейкхолдерів: внутрішніх (здобувачі загальної середньої освіти, учителі, співробітники) та зовнішніх (держава; суспільство в цілому; батьки здобувачів загальної середньої освіти; потенційні здобувачі освіти; підприємці; місцеві громади; постачальники робіт (послуг); Міністерство освіти і науки України; засоби масової інформації, громадські організації), що вимагає постійного узгодження позицій і знаходження компромісів.

Розроблені рекомендації з удосконалення заходів організаційного механізму державного управління розвитком закладів загальної середньої освіти в інформаційному середовищі, відмінністю яких є їх спрямування на посилення усіх видів їх автономії на підставі врахування причинно-наслідкових зв'язків в системі державного управління загальною середньою освітою: кадрова політика – рух кадрів (кадрова автономія); система надання освітніх послуг – полісуб'єктність адміністрування (організаційна автономія); гнучкість освітніх програм – локалізація освітніх послуг (академічна автономія); фінансова відповідальність засновників – прозорість фінансів (фінансова автономія).

Основні положення дисертаційної роботи апробовані та успішно впроваджені в практичну діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: державне управління, освіта, управління освітою, громадська участь, система загальної середньої освіти, автономія, соціальний капітал, розвиток, інновація, ринок освітніх послуг, інформаційне суспільство, цифровізація, якість освітніх послуг, стратегія, модернізація

ANNOTATION

Karapysh S. P. Transformation of public administration by the development of general secondary education in information society. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

In the dissertation work, the actual scientific and applied task of substantiating the directions of the transformation of state management of the development of general secondary education in the information society by developing a set of measures aimed at strengthening all types of their autonomy, taking into account the cause-and-effect relationships in the system of state management of general secondary education of Ukraine, is fulfilled.

The periodization of the formation of the system of state management of the development of general secondary education in Ukraine was carried out on the basis of the use of retrospective analysis, which made it possible to distinguish five main historical stages: institutional, related to the formation of the education system as a social institution; the formation of the secular and church education system (up to the second half of the 18th century); state regulation of the education system (until the beginning of the 20th century); the state education system (until the end of the 20th century); public-private education system (to date). This made it possible to identify fundamental changes in the development of the state management of education in each of the studied periods; to form an idea of the development of the system of state management of education, based on the role of the state, as a guarantor of the fulfillment of its mission by education - the formation of the nation's intellectual capital; outline the most important trends and problems of state management of education.

The systematization of the key problems of state management of the development of general secondary education in the information society based on the use of two criteria - the interests of stakeholders and the conditions of education made it possible to single out: problems: children, teachers, parents, employers, the public, local authorities, the state; problems: in conditions of reform, in conditions of quarantine, in rural areas, in conditions of mixed education. It has been proven that a significant problem of the management of the secondary education system at the basic level is the insufficient development of management capacity for the decentralized provision of relevant services. The key problems of general secondary education management in the conditions of informatization of society remain:

temporary gaps in legislative and by-laws regarding the development of the information society (staff lists, changes in the type of educational institution, electronic document management, etc.); low level of implementation of modern information and communication technologies of network interaction due to inadequate provision of institutional-legal, organizational-administrative, technical-technological compatibility and interaction between management bodies of different levels; lack of access to the Internet in rural areas; limited access to quality online education for certain categories of the population; imperfection of the mechanisms of involvement in education management and its renewal of institutions of civil society, boards of trustees; lack of a Concept of public management of the education sector; inconsistency of the state of specialized training of graduates of educational institutions with professional higher education institutions; weak motivation of society and business to invest in education.

Based on the analysis of approaches to the interpretation of such terms as: "state policy", "state policy in the field of education", "educational policy", "state management of education", the meaning of the concept "state management of the development of general secondary education in the information society" has been clarified, which is identified as a set of measures of a power-administrative nature, aimed at ensuring internal transformations of the education system - changes in its content, forms and principles of organization with the aim of achieving a higher level of its organization, achieving the quality necessary for the formation of a service-oriented educational policy based on the implementation of information-communication technologies.

The principles of state policy in the field of education in accordance with the Law of Ukraine "On Education" are highlighted, which best ensure the development of the education system in the information environment: transparency and publicity of the adoption and implementation of management decisions; responsibility and accountability of education management bodies and educational institutions, other subjects of educational activity to society; institutional separation of the functions of control (supervision) and the functions of ensuring the activities of educational

institutions; democracy; public-public partnership; integration into the international educational and scientific space; availability for every citizen of all forms and types of educational services provided by the state and others.

The state of regulatory and legal support of the state management of the development of general secondary education in Ukraine was revealed and proposals were made for its improvement, in particular, the expediency of making additions to the regulatory framework was justified on the following issues: implementation of management processes during distance and mixed education; provision of specialized education in institutions of general secondary education; identification of licensed institutions and platforms for the provision of professional development services for managers (managers); creation of an informational and educational environment; formation of a national strategy for the development of education and regulations regarding the activities of regional authorities in the system education. In the process of systematization of such regulatory documents as: international conventions, declarations; laws of Ukraine; Decrees of the President of Ukraine; resolutions and orders of the Cabinet of Ministers of Ukraine; orders of the Ministry of Education and Culture of Ukraine; interstate and interdepartmental legal documents; internal norms and rules of institutions of general secondary education, their implementation by individual Departments and administrations/departments of education, institutions of general secondary education was monitored, and deficiencies in regulatory and legal support were clarified.

Since the further transformation of the state management of education in the conditions of the development of the information society should be related to the improvement of the normative and legal foundations of the ICT support of the state administration; introduction of electronic document flow in the structures of the education sector and creation of a specialized information network within the system; ensuring information protection, electronic signature; elimination of digital inequality, the work substantiates the formation of a single educational information and communication environment.

The methodical foundations of the implementation of the concept of specialized education in the formation of managerial competencies of students have been developed, which are distinguished by the recognition of the priority of using mathematical tools when students acquire the functional skills of a manager in an information environment, which was reflected in the author's approved Curriculum "Management and Mathematics" for students aged 15-18 .

In the developed proposals for identifying the possible consequences of the implementation of alternative state-management solutions aimed at the development of general secondary education, it is determined that the current place in the list of specialized disciplines should be occupied by managerial disciplines; the content of management coaching as an effective technology of scientific and methodical support has been specified; proposed mental map of possible types of consulting services in management activities of the field of education according to 8 vectors: general management, administration, financial management, personnel management, marketing, quality of educational services, information technology, special services.

The search for an optimal combination of various forms of state participation in the management of the development of the education system made it possible to substantiate the conceptual approach to the improvement of the model of state-public management of the general secondary education system in the information society, which provides for the interaction of participants in the educational process taking into account the characteristic features of certain groups of stakeholders: internal (general secondary education, teachers, employees) and external (the state; society as a whole; parents of students of general secondary education; potential students of education; entrepreneurs; local communities; providers of work (services); Ministry of Education and Science of Ukraine; mass media, public organizations), which requires constant coordination of positions and finding compromises.

Developed recommendations for improving the measures of the organizational mechanism of state management of the development of general secondary education institutions in the information environment, the difference of

which is their direction to strengthen all types of their autonomy on the basis of taking into account cause-and-effect relationships in the system of state management of general secondary education: personnel policy - movement personnel (personnel autonomy); system of providing educational services - polysubjectivity of administration (organizational autonomy); flexibility of educational programs – localization of educational services (academic autonomy); financial responsibility of the founders – financial transparency (financial autonomy).

The main provisions of the dissertation have been tested and successfully implemented in the practical activities of executive authorities, local self-government bodies and institutions of general secondary education, institutions of higher education and continuing education.

Key words: public administration, education, education management, public participation, general secondary education system, autonomy, social capital, development, innovation, market of educational services, information society, digitalization, quality of educational services, strategy, modernization